

Az én világom

I. fejezet

Leckék:

1. Rokonság, szomszédság
2. Családfa
3. Nagyszüleink, dédszüleink világa falun és városban
4. Településünk, nevezetességeink
5. Természeti értékeink
6. Hagyományaink

Rokonság, szomszédság

Kik is tartoznak a rokonságba?

Egyenes ágon a legközvetlenebb rokonaink a szüleink, az édesanyánk és az édesapánk. Az ő szüleik a mi nagyszüleink, a nagyanyánk és a nagyapánk. Sokan olyan szerencsések, hogy még élnek a nagyszüleinek a szülei is, a dédanyjuk, és a dédapjuk. Az őket megelőző generációkat már csak kevesen ismerik. Talán már a nevüket sem tudják felsorolni ükajjuknak, ükanyjuknak, és az ő szüleiknek, a szépapjuknak és a szépanyjuknak. Az előttük élt ősök sok család esetében pedig már egészen a feledés homályába merültek.

Az oldalági rokonsághoz tartoznak a testvéreink, akiket már koruk szerint is különböző névvel illetünk. Az idősebb fiútestvér vagy fivér a báty, a fiatalabb fiútestvér az öcs. Az idősebb lánytestvér a nővér, a fiatalabb a húg.

Testvérünk gyermeke az unokaöcsénk és az unokahúgunk. A szüleink testvérének a gyermeket nevezzük unokatestvérünknek. Az unokatestvérséget is számon tartjuk több generáción át. A nagyszülők testvérének unokája a másodunokatestvér, a dédszülők testvérének dédunokája a harmadunokatestvér.

Szüleink fiútestvére, vagy lánytestvérének férje a nagybácsink. Szüleink lánytestvére vagy fiútestvérének a felesége pedig a nagynénink vagy ányunk.

Házasságkötéssel is alakul rokoni viszony az emberek között.

- Az esküvő után a férj és a feleség alkot új családot.
- A testvér férje, illetve házastárs fiútestvére a sógor, vagy régiesen a sűv.
- A testvér felesége, illetve házastárs lánytestvére a sógornő.
- A házastárs apja az após vagy ipa(m), anyja az anyós vagy napa(m).
- A gyermek apósa a nász vagy nászuram, az anyósa a nászaszony.
- A fiúgyermek felesége a meny, a lánygyermek férje a vő.

Műrokonságnak nevezzük a komaságot. A koma, komasszony kifejezés a szülők és a keresztszülők közötti kapcsolatot jelzi, amely nagyon gyakran ifjúkori barátságból alakult ki.

Gyakran a rokonokhoz hasonló szoros kapcsolat alakul ki a szomszédokkal is, akik a közvetlen közelünkben élnek. A jó szomszédra mindig lehet számítani. Sok szólásunk, közmondásunk utal erre:

*Egy jó szomszéd jobb egy atyafinál.
Okos gazda szomszéd házát is védelmezi a tűztől.
Jó szomszéd a rosszból is jót csinál.*

De megjelenik a rossz viszony is ezek a népi bölcsességekben, ami gyakran megkeserítheti az egymás mellett lakók életét:

*Irgy a szomszéd szeme.
Szomszédasszony ludjának nagyobb a tojása.
Rossz szomszédság, török átok.*



<https://learningapps.org/watch?v=p5do6v32k21>

Egy szomszéd jobb egy
 gazda házát is a
Jó a rosszból is csinál.
Irgy a szeme.
Szomszédasszony nagyobb a
Rossz szomszédság, átok.

Családfa

Családfa

Képzeld magad dédszüleid gyermekkorába! Vajon a nagyszüleid szülei is olyan körülmények között éltek, mint most te? Ismerd meg az ő életüket! Ismerd meg az őket körülvevő világot!

Ha a valóságban is odaülhetsz melléjük, biztosan szívesen mesélnék majd neked a gyerekkorukról.

Kérdezd meg őket mindenről, amiről itt az iskolában is hallasz. Az ő emlékezetükből tanulhatsz a legtöbbet.

A családfán három nemzedék látható. Anna és Mihály a nagyszülők. Az ő két gyermekük Mária és Ferenc. Már mindketten házasok és három-három gyermek szülei. Lássuk, hogy milyen rokonságban állnak egymással!

Botond, Luca és Csenge testvérek. Az ő szülei József és Mária.

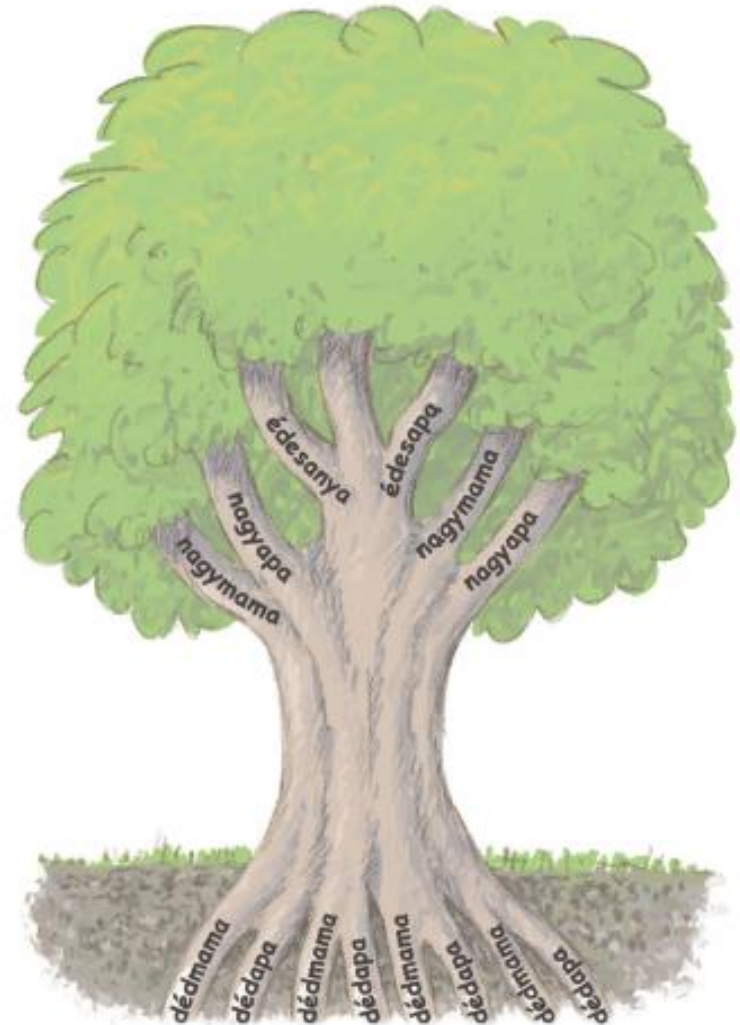
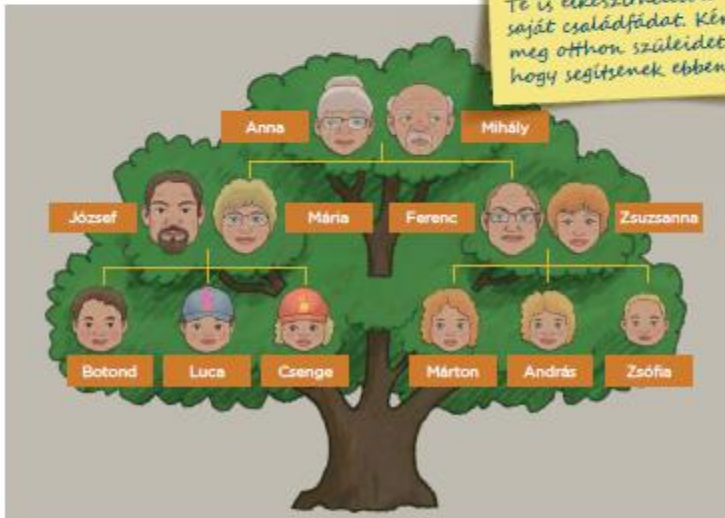
Márton, András és Zsófia az unokatestvéreik. Zsuzsanna a nagynénjük, Ferenc pedig a nagybátyjuk.

Mind a hat gyermek nagymamája Anna, és a nagypapája Mihály.

Az ő menyük Zsuzsanna, aki Mária sógornője. A vejük pedig József, aki Ferenc sógora.

Fel tudod sorolni a rokonaidat? Nevez meg közülük legalább ötöt! (nagyszülő, testvér, unokatestvér, nagynéni, nagybácsi)

Te is elkészítheted a saját családfádat. Kérd meg otthon szüleidet, hogy segítsenek ebben!



Nagyszüleink, dédszüleink világa falun és városban

Nagyszüleink, dédszüleink világa falun és városban

„Legelső helyen járdal ezek előtt a debreceni civis polgár ... Viselete egyszerű, kék posztó magyar ruha, régebben esős időben zöld krispin, vörös gallérral, kezében hosszú pálcá, fején széles karimájú, hegyesen gömbölyű kalap. Ezüstláncot, gombot csak ünnepnap hord magán. ... Az egyes különböző iparágakat folytató mesteremberek egyenruházatszerűleg öltözködnek. A mezei gazda s ennek cselédsége, a hentes, mészáros, csizmadia, tímár, közműves, ács, gubacsapó, szűcs, kalapos stb. teljesen különböző szabású és színű ruházatot viselnek, úgyhogy vasárnap és ünnepnapon mindegyiket meg lehet ruházatáról ismerni, hogy micsoda mesterséget folytat.”

(Jókai Mór: Debrecen – részlet)

Sokat változott az élet az elmúlt száz év alatt falun és városban egyaránt. A Falusi iskolások olvasó- és tankönyve 1908-ban így mutatja be a parasztportát a Szűcs Istvánék háza tája című olvasmányban:

„Szűcs Istvánék házát lombos fák árnyékolják. Höföhér fala kivillog a zöld lomb közül. Előtte kis virágos kert van. Mögötte nagy veteményes és gyümölcsös kert. Az egész telket sövénykerítés választja el a szomszéd telektől.

A ház végében van az istálló, a pajta és a fészer. Az istállóban vígan viháncolnak a lovak. Örülnek a jó abraknak. Ott vannak a tehének is a kis borjúkkal. A jászlak alatt házinyúl tanyázik seregestől. Azokat a kis Szűcs Gyuri nagyon szereti.

Az udvar hátulsó végében van a dísznőöl. Onnan hatragos rőfögés hallatszik. Bizonyára öszszeveszték a dísznők a moslékon.

Valamivel előbbre a baromfi-ólat látjuk. Lent van a ludak és a kacskák lakása. Fönt az emeleten a tyúkok hálnak. A galambdúc az udvaron áll.

Az udvar közepe táján van a gémeskút. Mellette hosszú vályú. Itt itatják a lábasjószágot. Odébb két díofja egymásra boruló lombbal. A kapu közelében eperfák bólogatnak csöndesen. Nyáron csak úgy hullatják az érett epret. Olyankor a házi szárnyasok nagy lakomát csapnak.

A kerítés mentén akác- és hársfák sorakoznak. A ház előtt a kiskeriben néhány alma- és körtefa himbálja ágait.

A veteményes kert Szűcsné dícséri. Terem abban zöldség, ugorka, paradicsom, saláta bőven. Még a piacra is kerül belőle. Itt van a méhes is. Szűcs gazda ezt nagyon jól gondolzza.

Vidéken a gazdálkodó életmód volt jellemző, de többen választottak maguknak mesterséget, és iparosként dolgoztak. Az ő munkájuk is nélkülözhetetlen volt a falu közösségében. A városokban pedig a legtöbben ipari munkából éltek. Sokan dolgoztak gyárakban vagy saját műhelyükben gyakorolták tanult mesterségük.

A paraszti és a polgári életformát képviselő falvak és városok között helyezkedtek el a mezővárosok*. Ezek lakóit a parasztpolgári élet jellemezte. Az itt élők jelentős része árutermelő mezőgazdasági tevékenységet vagy ipari munkát végzett. A gazdálkodók és az iparosok könnyen tudták értékesíteni portékáikat, mivel a legtöbb mezőváros rendelkezett vásártartási joggal és a környező települések lakói is gyakran látogatták piacait.

Biztosan a te családotokban is maradtak fenn történetek arról, milyen munkát végeztek a nagyszüleid, dédszüleid. Talán egy-egy érdekes családi történet is őrizi az életük fontosabb eseményeit, emlékeiket. Érdeklődj a felmenőid életmódjáról, és jegyezd le, amit megtudtál!

Dédszüleim foglalkozása:

Családi történetek:

Településünk, nevezetességeink, természeti értékeink



Népi építészeti értékeket őrző ház (Endrőd)

Településünk. Nevezetességeink. Természeti értékeink.

„Vigyázz a szülőföldre, mert ez az egyetlen kincs, amit az élet adhatott - bölcsőt, anyanyelvet, emberi tartást! Ha a szülőföldet elveszíted, magad veszíted el, mert a gyökerek erősek ugyan, de kényesek is, s ha egyszer elszakadnak, úgy állhatsz magad előtt, mint aki tükörbe nézne, de a tükör rég megvakult.”

(Mécs László)

A hogyan a család az első közösség, úgy a lakóhelyed a szűkebb hazád. Tudj meg róla minél többet, ismerd értékeit, hogy igazán becsülhesd, szerethesd felnevelő helyed!

A honismeret*, a haza megismerésének első lépése, a közvetlen környezetünk, a helyi sajátosságok felfedezése. Úgy tudunk kapcsola-

tot teremteni a múlttal, jelenlét és a jövővel, ha megismerjük az otthonunkat, lakóhelyünket, a szülőföldünket, felfedezzük értékeiket, és megbecsüljük azokat.

Nyisd ki a szemed, és tárd ki a szíved, hogy észrevedd, és befogadd a sok-sok kincset, amit lakóhelyed rejtget! A Szülőföld naplódba jegyezd fel mindazt, amit felkutatnál!

Minél többet tudsz lakóhelyedről, annál több aranyzatot fonsz meg, amelyek a szülőföldedhez kötnek téged. Ezekből a szálaból szövődik a ha-

zaszeretet erős vászna, amely vitorlád lesz életed hajóján, és mindenkor haza tud repíteni biztonságos otthonodba.

A kutatásodat végezd az alábbi szempontok alapján:

- Melyik megye területén helyezkedik el a település, ahol élsz?
- Mikor jött létre a település? Melyik században jegyezték fel először a létezését?
- Kik élnek a faluban vagy a városban? (magyar, illetve más nemzetiségű* lakosság aránya)
- Milyen vallási felekezetek jelenléte jellemző a településen?
- Milyen történelmi események kapcsolódnak a település múltjához?
- Milyen életmódot folytattak az emberek száz évvel ezelőtt, és most? Milyen munkából éltek a legtöbben régen, és most milyen munkalehetőségek vannak?
- Volt-e a településnek népviselete? Keress róla régi fényképeket!
- Milyen jellegzetes helyi ételeket ismersz? Kérdezz meg idősebbeket az ünnepi ételekről!
- Érdeklődj helyi népdalokról, mesékről, mondákról, gyermekjátékokról! Gyűjts össze minél többet, és néhányat tanulj is meg!
- Mire lehetsz büszke a településeden? (jeles személyiségek, nevezetes épületek, emlékhelyek, jelentős intézmények, stb.)
- Gyűjts fényképeket, képeslapokat a településről, ahol élsz! Két-három társaddal együtt készítsetek egy tablót, amire a gyűjtött képek kerülnek!
- Ha vállalkozó kedvűek vagytok, készíthettek közösen egy képeslapot is.
- Mindannyian rajzoljátok rá a kedvenc helyeteket!
- Amikor bemutatjátok a többieknek, meséjétek el, miért szerettétek ezeket!
- Milyenek a jellemző felszíni viszonyok (síkkvidék, dombosság, hegység)?
- A táj természetes növényvilágának milyen fafajtái, vadvirágai találhatók meg a határban?
- Beszélgetsetek a lakóhely természeti környezetének jellemzőiről, a kedvelt kirándulóhelyeitekről! Készítsetek tablót a helyi természeti értékekről előzetesen gyűjtött a képekből!

Válaszd ki a kedvenc fődát, és rajzold le egy rajzlapra!
Rajzaitekből létrehozhatjátok közös erdőtüket, amivel a terem falát is díszíthetitek.



Utcaarészlet (Jászórkazláb)

Hagyományaink



Jármos ökr – a fiúk főleg állatfigurákkal játszottak, utánozva a felnőtt férfiak munkáját. A **jármos ökröt** drótszarvval készítették a lemorzsoltt kukoricacsutkából. Cirokkörből és hasitékaiból **nagyszarvú ökröt** varázsoltak.



Csutkababa – a lányok már kicsi koruktól készültek az anyaszerepre. A kukoricacsutkát betekerték csuhéba, vagy egy darab rongyba, és máris ringathatták a „csutkababát”.



Cirokszekér – az állatfigurákat nyájba rendezve „kihajtották a mezőre”, vagy cirokszárból szekeret készítettek melléjük.

A gazdálkodó életben azokat becsülték meg, akik a munkájukban a legeredményesebbek voltak. Közülük kerültek ki a mindenki által tisztelt és elfogadott közösségi vezetők, akik a saját érdekeiken túl a közösségért is tudtak dolgozni. Mindent megtettek azért, hogy felvirágoztassák településüket.

Ma is felnézünk azokra, akik képességeikhez mérten a legtöbbet hozzák ki magukból. Eredményeik példaként állnak előttünk, szülőföldjükhöz való kötődésük pedig minta lehet mindannyiunk számára.

Ismerjétek meg Orsós Attila ökolívó bronzérmes ifjúsági bajnok városához való kötődésének gondolatait:
<http://www.telepaks.net/2019/03/06/az-en-varosom-2019-03-06-orsos-attila/>

A hallott minta alapján mondjátok el ti is, mit jelent nektek a saját településetek!

Készítsd el a településed címerét a Szülőföld naplódba!

A címer alatti baloldali szalagsávba írd a településed nevét, a jobboldaliba pedig a saját nevedet!

A négy mezőben rajzos formában vagy szövegesen az alábbi témákat jelenítsd meg!

1. Legszébb épület a településen
2. A településünk ismert szülőtte
3. A környék természeti értéke
4. Legkedvesebb helyem

Ha van kedved, ki is színezheted a címert.

Mutassátok be egymásnak az elkészített címereket! Magyarázzátok el, hogy mi került fel a pajzsra, miért ezeket választottátok! Tehetek fel kérdéseket is egymásnak!

Készítsd el a településed címerét!

